

tézkedések olyan lavináját indították el, ami csakis katasztrófával végződhet. Ámde túlságosan fel voltak korbácsolva a nacionalista-soviniszta szenvedélyek, túlon túl elkápráztatta a szemeket a jobboldal „idealizmusának” görögtüze, és elhomályosította az értelmet az a remény, hogy eljött a pillanat, amikor nagyot lehet szökellni felfelé a társadalmi ranglétrán és osztozni lehet a zsidók vagyonán, s ebben az örületben ugyan ki figyelt, ki hallgatott az értelem, a józanság, a tisztesség alig hallható hangjára. Azokat a keveseket pedig, akik ezeket a hangokat hallatták, lehengerelték. Hasztalan hivatkoztak arra, hogy milyen sok értékkel gazdagították a zsidók Magyarország gazdaságát és kultúráját. Ugyancsak hasztalan ecsetelték, hogy milyen pozitív szerepet játszottak és mennyire a magyarság pártján álltak a zsidók az első világháború előtt a soknemzetiségű birodalomban, majd milyen tántoríthatatlanul őrizték magyarpártiságukat az utódállamokban. A zsidóság ellenségei eszelősen csak egyet hajtogattak és folyvást arra emlékeztették hallgatóságukat, hogy az 1919-es rövid életű kommunista diktatúrában milyen aránytalanul sok zsidó vitt vezető szerepet. Nem számított nekik, hogy a zsidóság túlnyomó többsége ellene volt a diktatúrának, éppúgy szenvedett tőle, akárcsak a nem zsidó lakosság legnagyobb része (nem is beszélve a fehérterrorról, amely kiterjedtebb is volt, meg jóval hevesebb, mint a vörös). S mindig csak oda lyukadtak ki, ahová Ottlik László, aki kifejtette, hogy az antiszemitizmus „kikerülhetetlenül következett abból, hogy a zsidók pimaszul az élen járnak az intellektuális züllöttség minden tipikus megnyilvánulásában”¹⁹.

Akármilyen különös, a zsidó vezetők, amikor megpróbálták „helyére tenni” a törvénytervezet elfogadását, Darányi és Imrédy meggondolásait visszhangozták. Azzal nyugodtak bele a kormány zsidóellenes intézkedésébe, hogy kifejtették: a Harmadik Birodalomban és a szomszédos Romániában élő zsidók helyzetének romlása láttán a magyar zsidók életkörülményeinek „ésszerű” korlátozása nem csupán „kifogja a szelet a szélsőségesek vitorlájából”, de elejét veszi annak is, hogy a nyilasok antiszemita uszítása fizikai atrocitásokká fajuljon. Egyes források szerint ez a meggondolás bírta rá a zsidó vezetőket, hogy ne csak elfogadják, de pártolják is ezeket az „enyhén korlátozó” intézkedéseket.²⁰ Ugyanúgy, mint a húszas évek elején, amikor a *numerus clausus* törvény állt a figyelem előterében, a zsidó vezetők ezúttal is visszautasították a nyugati zsidó szervezetek „beavatkozását” abba, amit tisztán belügynek tekintettek.²¹

A zsidótörvény tervezetének benyújtása Darányi utolsó tette volt miniszterelnöki minőségében. Alig leplezett paktálása a szélsőjobboldallal és főként tárgyalásai Szálásival lehetetlenné tették. A zsidótörvény elfogadása ellen alig támasztott ellenvetést a liberális arisztokrata uralkodó csoport, ha támasztott egyáltalán, de az esetleges kiegyezés a szélsősége-